

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

No 2

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 598 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 29-fevralda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Ilm-fanga baxshida umr Baxtiyor Islamov	8
Kichik biznesni rivojlantirishda “yashil” iqtisodiyotni keng tatbiq qilishning ahamiyati Gulnora Abdurahmonova Kalandarovna, Sanjar Baxodirovich G’oipnazarov	10
Brand Capital as a Determinant of Institutional Prestige and Student Choice in the Higher Education System ... Zufarova Nozima Gulamiddinovna	16
Inson va atrof-muhit dialektikasi: nomutanosiblik ko’rsatkichlari va ekologik muammolar Butaboyev Maxammadjon Tuychiyevich, Maxmudov Nosir Maxmudovich	24
Yashil budjetlashtirish va uni O’zbekistonda joriy etish istiqbollari Meyliev Obid Raxmatullayevich, Gofurova Kamola Xayrulla qizi	30
Iqtisodiyotda ta’lim va fan integratsiyasining asosiy yo’nalishlari Yormatov Ilmidin Toshmatovich	35
Transport vositalari va yo’llar turizm transport infratuzilmasini rivojlantirishning muhim omilidir Agzamov Shaxboz Akmalovich	39
Bank xizmatlarini raqamlashtirish orqali samaradorligini oshirish A. X. Salamov	44
Biznes-reja baliqchilik xo’jaligi rivojlanishi uchun asos sifatida Dosmurotova Shaxista Kengashovna	48
Mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligi va uning lizing munosabatlari rivojlanishi bilan bog’liqligi Axmediyeva Aliya Toxtarovna	55
Turizmni rivojlantirish imkoniyatlari Ziyadullayev Ilhom Narkabilovich	63
Tijorat banklari depozit operatsiyalari samaradorligini oshirish muammolari va ularni bartaraf etish yo’llari Shamsiyev Nodir Muratovich	67
Hududlarni rivojlantirishda xorijiy investitsiyalarning samaradorligini oshirish masalalari Shagazatov Oybek bahodirovich	72
Hududlar biznes muhitini rivojlantirish va samarali boshqarish yo’nalishlari Davlatov Sanjar Abdimannonovich	76
Ijtimoiy rivojlanish xulq-atvor paradigmasida yoshlarning tadbirkorlik faoliyatini tartibga solishning nazariy asoslari Mirzatov Baxtiyor Toxirovich	80
Korxonalar innovatsion faoliyatida raqamli transformsiyaning muhim yo’nalishlari Yuldasheva Kamola Miraliyevna	84
O’zbekistonda agroturizmni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish (Buxoro viloyati misolida) Yoriyeva Farangiz Murodillayevna	89
Innovatsion tadbirkorlik muhitini kompleks baholashda xalqaro tashkilotlar tajribasi Nazarova Umida Avazovna	94
Turizm faoliyatini davlat tomonidan tartibga solish samaradorligini oshirishning ayrim usullari Mirzaxodjayev Alisher Botirovich	98
Globallashuv sharoitida transchegaraviy suv resurslardan samarali foydalanishni boshqirish Mirzayev Musurmon Umidullayevich	103
Surxondaro viloyati iqtisodiyotida kichik biznes va tadbirkorlikning o’rni va ahamiyati Fayziyeva Aziza Azamat qizi	108
Ta’lim muassasalarida xarajatlarni moliyaviy nazorat etishning samaradorligi tahlili Eshonqulov Davlatjon Rajabboyevich	113
Ta’minot zanjirini boshqarishda transport logistikasi usullarini takomillashtirish Zoxidova Nazokat Berdimurot qizi	119
Blokcheyn texnologiyasida xavfsizlik masalalari Mamadiyarov Zokir Toshtemirovich	123
Развитие цифровой трансформации банковского сектора Республики Узбекистан Абдурахманова Матлуба Махамадаминовна	129

Asosiy fondlarni hisoblash va baholash usullarini takomillashtirish istiqbollari.....	135
Rixsimbayev Odiljon Qobiljonovich	
Marketingda tovar harakati tizimini optimallashtirish va modellashtirish	141
Sherzod Xolmurodovich Pardayev, Kamola Abdujabborovna Pardayeva	
Iqtisodiy rivojlanish uchun strategik taqsimlash strategiyalari:	
Investitsion Fond Portfellarning qiyosiy tahlili.....	148
Sultonboeva Munira bahodirovna	
Soliq munosabatlarining ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati: ilmiy-nazariy qarashlar.....	154
Axrorov Zarif Oripovich, Saidmurodov Feruz Sodiqjon o'g'li	
Взаимосвязь инвестиционной стратегии с оценкой эффективности инвестиционного проекта	159
С. С. Алиева, А. Назаров	
Erkin iqtisodiy zonalarning faoliyati va boshqaruv mexanizmini takomillashtirish.....	167
Sheraliyeva Saida Azatovna	
Xizmat safari xarajatlari hisobining huquqiy asoslari	170
Ergashev Sarvar Xudoynazarovich	
Инклюзивное образование и его особенности.....	175
Зайнутдинова Умида Джалоловна	
Jismoniy shaxslarning mol-mulk va yer soliqlarini hisoblash va undirish samaradorligini oshirish yo'llari.....	179
Qurbonov Muxiddin Abdullayevich	
Mamlakatda soliq qarzdorligi vujudga kelishining asosiy sabablari va ularni qisqartirish yo'llari.....	184
Hakimov Ulug'bek Furqat o'g'li	
Mulk qiymatini baholash tushunchasi, baholash obyektlari, baholanadigan qiymat turlari.....	188
Izbosarov Boburjon Bahriddinovich, Yoqubboyev Ilhomjon G'ulomjon o'g'li	
O'zbekistonda sug'urta xizmatlarining zamonaviy transformatsiyasi.....	193
G. Adilova	
Biznes subyektlarida samaradorlik masalalarini o'yinlar nazariyasi usuli bilan baholash.....	197
Mardiyev Nurali	
Yengil sanoatda "lean production" konsepsiyasini tatbiq etishning amaliy jihatlar.....	203
Yaxyayeva Inobat Karimovna	
Soliq salohiyatini baholash usullari va ularning tadbirkorlik subyektlari faoliyatiga ta'siri tahlili	207
Borotov Sharofiddin Jumaqul o'g'li	
Ko'chmas mulk bozorini baholashning institutsional asoslari	213
Ishonqulov Nizamjon Fayzullayevich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida turizm xizmatlarini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari.....	221
Amriyeva Shaxzoda Shuxratovna	
O'zbekistonning bank-moliya tizimi hamda unda Islom moliyasi	
instrumentlarini jalb etishdagi joriy tendensiyalar	226
Eshimov Alisher Dasmurodovich	
Tashqi savdoda notarif usullarni qo'llashning iqtisodiy oqibatlarini aniqlash	
metodologiyasi (rivojlangan davlatlar tajribasi).....	234
Norqobilov Akobir Iso o'g'li	
Reklama xizmatlari va uning subyektlar samaradorligini oshirishdagi imkoniyatlari.....	240
Rabbimov Elbek Abdulloyevich	
Ijtimoiy siyosatni amalga oshirishda sog'liqni saqlash tizimini moliyalashtirish asoslari	245
Imonqulov Nuriddin Qo'shmon o'g'li	
Tijorat banklari biznes ekotizimini rivojlantirishning nazariy asoslari.....	250
Shoymardonov Orziqul Jo'ra o'g'li	
Majburiy tibbiy sug'urtaning vujudga kelishi va o'ziga xos xususiyatlari.....	256
Kenjayev Soxib Sayfiyevich	
O'zbekiston Respublikasida zamonaviy soliq ma'murchiligini joriy etish orqali budjet-soliq siyosati	
samaradorligini yanada oshirish.....	260
Yuldasheva Shaxnoza Xojiakbar qizi	
Jahon iqtisodiyotining barqaror rivojlanishida derivativlar bozorining roli	266
Shokirov Mirkamol Mirolim o'g'li	
Boshqaruv hisobida mas'uliyat markazlarini tashkil etish masalalari.....	274
Sobirov Otabek Olimjonovich	

Davlat moliyasini boshqarishda moliyaviy nazorat usullaridan samarali foydalanish yo'llari	277
Kultayev Farxod Shavkatovich	
Tijorat banklari foydasi va rentabillik ko'rsatkichlariga ta'sir etuvchi omillar tahlilini takomillashtirish	281
Normo'minov Temurbek Sheraliyevich	
O'zbekiston Respublikasida tijorat banklari aktivlar sifatini oshirish yo'llari	284
To'ychiyev Otabek Shamshiyevich	
Venchur kapitalining mohiyati va O'zbekistonda venchur tizimini rivojlantirishning institutsional asoslari.....	288
Tadjibayeva Nigora Gulomjonovna	
Innovatsiyalar: zamonaviy iqtisodiyot uchun innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash zarurati.....	293
Malikova Dilrabo Muminovna, Tursunov Jahongir Ulug'bek o'g'li	
Budjet daromadlarining shakllanishida egri soliqlarning ta'sirini ko'p omilli ekonometrik modellashtrishda tahlil qilish.....	297
Abdunazarova Shahnoza Norqo'chqor qizi	
Aksiyadorlik jamiyatlarida investitsion jozibadorlikni oshirish yo'llari	302
Abdullayev Boburjon Akbaraliyevich	
Barcha tadbirkorlik subyektlariga teng raqobat sharoitini yaratishda soliq imtiyozlarining o'rni	306
Akbarov Akmalxon Akrom o'g'li	
Hisob siyosati va unda biologik aktivlar hisobini yoritib berish tartibini takomillashtirish	310
Mirzayeva Nargiza Batirovna	
Talabalarning oilali bo'lishiga ta'sir etuvchi omillarga iqtisodiy baholashda yangicha yondashuv.....	314
O. U. Shomurodov, A. A. Suyarov, Z. U. Uroqov, J. S. Urazov, A. T. Ablahatov	
Ways to Use the Experience of Foreign Countries in Creating a Beneficial Business Environment for Entrepreneurship And Improving Taxation	319
Mukhlisa Ikramova	
Aholi turmush darajasini oshirishda moliyaviy savodxonlikning o'rni va iqtisodiy rivojlanishga ta'siri	325
Yusupov Muhammadali Soxib o'g'li, J.D. Xojiyev	
Temir yo'l sanoat korxonalarida ijtimoiy-mehnat munosabatlarini boshqarish bo'yicha xorijiy tajriba.....	329
Kadirova Sharofat Amonovna	
Механизм внедрения аутсорсинговой деятельности в АО “Ўзтемирйўлийўловчи”	332
Н. Э. Кахарава	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni yanada rivojlantirish investitsiyalarni jalb qilishda xorijiy mamlakatlar tajribasi	337
Sharipov Bobur Anvar o'g'li	
“STEKLOPLASTIK” MJCHning bozordagi strategik holatini tahlil qilish	342
Musyeva Shoira Azimovna	
Agrar sektorda ekologik toza mahsulotlarni ishlab chiqarishning nazariy masalalari	348
M. Sh. Nazarova, Z. S. Kazakova	
Methodological Foundations of Bank Lending and Classification of Factors Affecting the Features of Obtaining Loans.....	353
Raxmanova Laylo bahodirovna, A. Karimova	
Agrosanoat klasterlarda tovar-moddiy zaxiralar samaradorligini KPI orqali baholash uslubiyati.....	357
Toshpo'latov Azizbek Shermuxamadovich	
Faol tadbirkorlar faoliyatida kambag'al oilalarni iqtisodiy-ijtimoiy holatini yaxshilash imkoniyatlari.....	362
Salamov Ibrohim, Nazarova Maryam Sharifovna, Kazakova Zulayxo Saloxiddinovna, Jonibekov Faxriddin Beknazarovich, Kudratov Rizo Turdibayevich, Ulmasova Oygul Baxtiyorovna, Xamdanova Nasiba Ablakulovna, Xudayberdiyeva Ma'rifat Umarovna	
Xo'jalik yurituvchi subyektlar strategiyasi tahlilining o'ziga xos xususiyatlari	369
Tursunova Shaxnoza Farxod qizi	
Процессы цифровизации АО “Hududgazta'minot”	373
Хусанов Кахрамон Нишонович	
O'zbekistonda aholi turmush darajasini oshirish yo'llari.....	378
Abdullayeva Madina Kamilovna, Eldorbekov G'ofurbek Iskandarbek o'g'li	
Aholi farovonligini oshirishda tadbirkorlik subyektlari uchun kredit tizimini takomillashtirish mexanizmi.....	381
Bobayev Isroiljon Abdinabiyeich	
Mamlakatga jalb qilingan xorijiy kapitalning tovarlar va xizmatlar importi salohiyatiga ta'sirini ekonometrik modellar bilan baholash.....	386
Saydullayev Azamat Jo'raqul o'g'li	

O'zbekistonda bank xizmatlari raqobatbardoshligini baholash mazmuni va o'ziga xos xususiyatlari.....	394
Sh. Madraimov	
Kapital bozorida sug'urta kompaniyalar institutsional investor sifatida	397
Xasanova Lola Mamasharifovna	
Yangi O'zbekiston strategiyasida institutsional islohotlarni yanada chuqurlashtirish va ko'p funksiyali raqamlashtirishning ilmiy asoslari	400
B. B. Berkinov	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari orqali jinoiy yo'l bilan olingan daromadlarni legallashtirish mexanizmlari.....	409
G'afurov Umidjon Bahodir o'g'li	
Rivojlangan mamlakatlarda keksa fuqarolarning bandligini oshirish kam ta'minlangan aholi qatlamini qo'llab-quvvatlash usuli sifatida (Yaponiya tajribasi misolida).....	413
Karimov Bekzodjon Ilxomovich	
Tashqi savdoni oshirishda boj-tarif siyosatini takomillashtirish mexanizmlari	420
Pardayev Ilhomjon G'ulomjon o'g'li	
Финансы или корпоративные финансы	426
Уринов Бобур Насиллоевич	
In Ensuring Economic Development in the Country Green Economy and its Features	432
Akhunova Shakhistakhon Nomonjanovna, Abdusattorova Mokhirabonu Abdugoppor kizi	
Tijorat banklarining investitsiya faoliyatini rivojlantirish yo'nalishlari	437
Jo'rayev O'ktam Panji o'g'li	
Сокращение уровня бедности в Узбекистане.....	443
Амирджанова Ситора Суннат кизи	
Paxtachilik sohasida ishlab chiqarish jarayonlari samaradorligini oshirishning innovatsion yechimlari va uning foydaga ta'sirini baholash	448
S. B. Inoyatov	
Tijorat banklarida muammoli kreditlar bilan ishlash amaliyotidagi muammolar va ularni barataraf etish yo'llari	453
Maxmudov Rahimjon Hamid o'g'li	
Mahalliy budjet daromadlarining nazariy va ilmiy asoslari	460
O'lokulova Feruza Mansurovna	
Kambag'allikni qisqartirish – aholi turmush farovonligini ta'minlashning muhim omili	463
Usmanov Baxodir Baxtiyorovich	
Raqamli marketingni rivojlantirish zaruriyati	469
Xalmuxamedova Zebaxon Babaxanovna	
Tijorat banklari o'rtasidagi raqobatni rivojlantirish orqali fond bozorida aksiyalar narxini barqarorligini ta'minlash istiqbollari	473
M. Yuldosheva	
Konchilik sanoati korxonalarida innovatsion faoliyatni rivojlantirish mexanizmlarining ilmiy-nazariy asoslari	480
Kurbanova Mehriniso Nematjanovna	
O'zbekistonda banklar moliyaviy xizmatlari va ular sifatining amaldagi holati tahlili	487
Mirzayev Mirza Abdullayevich	
Oliy ta'lim muassasalarining iqtisodiy samaradorlikning raqobatbardoshligini instituttsional tahlil qilish mexanizmi.....	492
Saydullayeva Saodat Abdumajidovna	
Integrasiya sharoitida to'qimachilik sanoatining rivojlanishi	499
Ziyayeva Muhtasar Mansurdjanovna	
Auditorlik tekshiruvini tashkil etish va o'tkazish jarayonlarini takomillashtirish	503
Karamatova Noiba Husnitdinovna	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashning nazariy jihatlarini	510
Mamatov Mamajan Axmadjonovich	
Экономическое сознание и экономическое мышление: теоретический анализ.....	517
Пардаев Мамаюнус Каршибаевич, Мухаммедов Мурод Мухаммедович	
O'zbekiston respublikasi tijorat banklari tomonidan qurilish korxonalarini kreditlashni takomillashtirish yo'llari	522
Sultanov Baxram Begdullayevich	

Роль искусственного интеллекта в современных технологиях медиаобразования в высших учебных заведениях.....	526
Самигова Гуландом Абдужаббаровна	
Talabalarga moliyaviy yordam dasturlari va ularning ta'lim sifatiga ta'siri	534
Mirzayeva Muhlisa Ubaydullo qizi	
Mintaqaviy investitsion jozibadorlik va investitsion siyosat: nazariy talqin	539
Muminov Akmal Tulkunovich	
Mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotida oliy ta'lim tizimining ta'siri	543
Nasimov Adiz Azamat o'g'li, Baxtiyorova Jasmina Jasurovna, Axrorov Zarif Oripovich	
Respublikada fermer xo'jaliklarga xizmat ko'rsatishni rivojlantirish va agroxizmatlar bozorini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash imkoniyatlari	548
Shukurov Ilxom Safarboyevich	
Turli mamlakatlarda oliy ta'limni moliyalashtirish yo'llari	555
Umarova Moxigul Maxmayunus qizi	
Dehqonchilikni innovatsion asosda rivojlantirishning xorijiy tajribasi	560
Yuldashev G'iyos Turabekovich	
Tijorat bank xizmat turlarini islomiy bank xizmatlari orqali rivojlantirish istiqbollari	564
Bayjanova Gozsal Sarsengaliyevna	
Qishloq xo'jaligi mahsulotini baholash va hisobga olishning uslubiy jihatlarini takomillashtirish	570
Boltayev Abror Sayitmuradovich	
Секреты интересного урока в начальной школе	577
Гараева Олеся Владимировна	
Iqtisodiyotni barqaror rivojlanishda yashil iqtisodiyotning o'rni	580
Ibragimova Gulchehra Toxirovna	
Mahsulot va xizmatlarni raqamli transformatsiyasini amalga oshirish algoritmi	584
Kucharov Abrorjon Sobirjanovich, Bobojonov Azizjon Babaxanovich, Abdurakhmonov Abdumalik Abdurashidovich	
O'zbekiston Respublikasining soliq tizimi mamlakatda yashirin iqtisodiyot ulushini qisqartirish vositasi sifatida	591
Nabiyev Feruz Nurmurodovich	

TASHQI SAVDONI OSHIRISHDA BOJ-TARIF SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISH MEXANIZMLARI

Pardayev Ilhomjon G'ulomjon o'g'li

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti mustaqil tadqiqotchisi,
O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi huzuridagi
Bojxona qo'mitasi Tadbirkorlar faoliyatini qo'llab-quvvatlash boshqarmasi
boshlig'i

Annotatsiya: Ushbu maqolada jahon bozorida tashqi savdoni tartibga solishda va oshirishda mamlakatlardagi boj-tarif siyosatini takomillashtirish holati tahlil qilingan. Jahon bozorida tashqi savdoning zamonaviy usullari haqida so'z yuritilgan. Bundan tashqari, taraqqiy etgan mamlakatlar va rivojlanayotgan mamlakatlar tomonidan qo'llanilayotgan notarif usullarning ahamiyati, o'рни va roli ochib berilgan. Jahon bozorida tashqi savdoni oshirishda boj-tarif siyosatini takomillashtirish yuzasidan amaliy taklif va tavsiyalar keltirilgan.

Kalit so'zlar: jahon bozor, tashqi savdo, eksportga subsidiyalar, miqdoriy cheklovlar, himoya choralari, importni cheklash tadbirlari, dumpingga qarshi tekshirishlar, savdoga texnik to'siqlar, subsidiyalashga qarshi.

Abstract: This article analyzes the state of improving customs policies in countries in the field of regulation and increasing foreign trade on the world market. Modern methods of foreign trade on the world market are discussed. In addition, the meaning, place and role of notarial methods used by developed and developing countries is revealed. Practical proposals and recommendations for improving customs policy are presented in order to increase foreign trade on the world market.

Key words: world market, foreign trade, export subsidies, quantitative restrictions, protective measures, import restriction measures, anti-dumping inspections, technical barriers to trade, anti-subsidies.

Аннотация: В данной статье анализируется состояние совершенствования таможенной политики в странах в сфере регулирования и увеличения внешней торговли на мировом рынке. Обсуждаются современные методы внешней торговли на мировом рынке. Кроме того, раскрывается значение, место и роль нотариальных методов, используемых развитыми и развивающимися странами. Представлены практические предложения и рекомендации по совершенствованию таможенной политики в целях увеличения внешней торговли на мировом рынке.

Ключевые слова: мировой рынок, внешняя торговля, экспортные субсидии, количественные ограничения, защитные меры, меры ограничения импорта, антидемпинговые проверки, технические барьеры в торговле, анти-субсидирование.

KIRISH

Jahon xo'jaligi rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlaridan biri – bu xalqaro iqtisodiy munosabatlarning intensiv rivojlanib borishi hisoblanadi. Bu esa mamlakatlar, mamlakatlar guruhi, alohida firma va korxonalar o'rtasida savdo-iqtisodiy aloqalarning kengayishi tobora chuqurlashuvi bilan izohlanadi. Ushbu holat jahon bozorida, shuningdek, uning turli segmentlarida yuzaga kelayotgan konyunkturaviy o'zgarishlar har qanday davlatni jahon bozorida faollashishga, bunda tashqi savdoni tartibga solish, nazorat qilish va qo'llab-quvvatlash vositalari hamda dastaklaridan har qachongidan ham ko'proq unumli foydalanishga undamoqda.

Jahon xo'jaligida davlatlar tashqi savdo aloqalarini qaytadan tashkil etish, ayrim tarmoq va sohalarda tarkibiy o'zgarishlarni chuqurlashtirish zarurati borligi ham ayon bo'lmoqda. Natijada, keyingi yillarda global va mintaqaviy darajada dunyo tashqi savdosida yangi yo'nalishlarda siljishlar ro'y bermoqda. Davlatlarning tashqi savdo strategiyalarida ham tub o'zgarishlar namoyon bo'lmoqda.

O'zbekistonda ham tashqi savdo siyosatini takomillashtirish borasida tizimli islohotlar amalga oshirilmoqda. O'zbekiston Respublikasining Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning 2017-yil 13-apreldagi PF-5012-sonli "Tashqi savdo sohasida boshqaruv tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni mamlakatimiz tashqi savdo aloqalarining samaradorligini yanada oshirish, tashqi savdoni liberallashtirish, eksport salohiyatini mustahkamlash hamda raqobatdosh mahalliy mahsulotlarni tashqi bozorlarga chiqarish tizimini takomillashtirish, mahsulot ishlab chiqaruvchi korxonalar bilan xorijiy sheriklar o'rtasida savdo sohasida uzoq muddatli barqaror sheriklik munosabatlarini shakllantirish maqsadlariga xizmat qilishi ko'zda tutilgan.

Mazkur farmon bilan tashqi savdoni boshqarish, nazorat qilish, tartibga solish va rag'batlantirish bo'yicha tashkiliy-institutsional tizim yanada takomillashib, eksport va import faoliyatlarini yanada jadallashtirish uchun qo'shimcha imkoniyatlarni yanada samarali jalb etishni ko'zda tutadi.

O'zbekiston Respublikasi Tashqi iqtisodiy aloqalar, investitsiyalar va savdo vazirligi yangi tuzilma – O'zbekiston Respublikasi Tashqi savdo vazirligi etib qayta tashkil qilindi. O'zbekiston Respublikasi Tashqi savdo vazirligi avvalo, tashqi savdo sohasida davlat siyosatini shakllantirish va amalga oshirish hamda tashqi savdo faoliyatini tartibga solish sohasida davlat boshqaruvi organlari ishini muvofiqlashtiradi. Shuningdek, ushbu vazirlik o'z vakolatlari doirasida qabul qilingan va normativ-huquqiy xarakterga ega bo'lgan qarorlari davlat va xo'jalik boshqaruvi organlari, mahalliy davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari, mulkchilik shakli va idoraviy mansubligidan qat'i nazar, xo'jalik yurituvchi subyektlar tomonidan bajarilishi majburiy hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Tashqi savdo, tashqi savdo siyosati, tashqi savdoni tartibga solish usullari bo'yicha ko'plab iqtisodchi olimlar ilmiy tadqiqot olib borganlar. Jumladan, tashqi savdo siyosati bo'yicha zamonaviy yondashuvlar asosida tadqiqot olib borgan iqtisodchi olimlar fikrlariga to'xtalib o'tamiz.

Tashqi savdo, tashqi savdo siyosati, tashqi savdo strategiyalari va unga bog'liq nazariy va amaliy masalalar so'nggi yillarda turli yondashuvlarga tayangan holda rivojlanib bormoqda. Bu tadqiqotlar zamonaviy iqtisodiyotlarda yuzaga kelayotgan yangi vaziyat yoki holatlar, tendensiyalarni o'rganish natijalari hisoblanadi. Masalan, V.V.Sokolov "Eksport – tovar, xizmatlar, intellektual mulk natijalari, shu jumladan ularga doir mutlaq huquqlarni bojxona hududidan xorijga qaytarib olib kelish majburiyatisiz olib chiqishdir", deb hisoblaydi (2, 40-47-betlar).

V.Pankov xalqaro savdoning zamonaviy xususiyatlarini tadqiq etar ekan, 7 ta jihatga alohida e'tibor qaratadi. Bular – ilm-fan va texnika taraqqiyoti ta'sirida mahsulot hamda xizmatlar savdosi hajmining keskin ortishi, xalqaro savdoda rivojlanayotgan mamlakatlar salmog'ining qisqarib borayotganligi, fan va texnika taraqqiyoti ta'sirida jahon eksportining tovar tarkibidagi fan sig'imkorligi yuqori bo'lgan mahsulot va xizmatlar ulushining ortib borishi, tashqi savdo aylanmasining jon boshiga baholangan qiymatining notekis taqsimlanayotganligi, yangi tarmoq va ishlab chiqarishlarning vujudga kelayotganligi, borgan sari ko'proq mamlakatlarning alohida mahsulotlar guruhi importiga bog'liqligining ortib borishi va tashqi bozorda ortiqcha mahsulotni sotishdan turli mamlakat korxonalari o'rtasidagi hamkorlik aloqalari asosida avvaldan kelishilgan holda mahsulotni yetkazib berish shakliga o'tish kabilar (3, 16-28-betlar).

Bulatova A.S. va Liveness N.N.lar tashqi iqtisodiy faoliyat samaradorligini tadqiq etib, uni baholashda 10 ta ko'rsatkichni ajratib ko'rsatadi. Shu bilan birga, ular tashqi savdoni tartibga solishning ustuvor yo'nalishlarini ham tahlil qilishadi (4, 183-188-betlar).

A.Vahobovning fikricha, "iqtisodiy faoliyatga bevosita va bilvosita aralashuvi jarayoni eksport va import hajmi va tarkibiga ta'sir ko'rsatish orqali ichki bandlilikni ta'minlash, iqtisodiy o'sishga erishish, makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, to'lov balansini yaxshilash hamda valyuta kursini tartibga solish maqsadlarini ko'zda tutadi. Olimning ta'kidlashicha, savdo siyosati – budjet soliq siyosatining, tashqi savdo hajmlarini soliqlar, subsidiyalari, valyuta nazorati va import yoki eksportni to'g'ridan to'g'ri cheklashlar orqali tartibga solishni o'z ichiga olgan umumiy iqtisodiy siyosatning nisbatan mustaqil yo'nalishidir (5, 274-288-betlar).

Tashqi savdo faoliyatini to'g'ri rejalashtirish, tashkil etish, boshqarish va amalga oshirish, aniqligiga erishish uchun tasniflash lozimligini ta'kidlagan iqtisodchilardan biri bu N.Ivanovdir. Uning fikricha, tasniflash deganda xalqaro tijorat kelishuvini oldi-sotdi va tovar almashish kelishuvlariga ajratish mumkin. Tashqi savdo operatsiyalarini amalga oshirish xarakteri va predmetiga ko'ra tayyor mahsulotlar, yig'ilman ko'rinishdagi mahsulotlar, eskirgan uskunalar, xomashyo, litsenziyalar savdolari hamda barter operatsiyalari va injiniring xizmatlarini ko'rsatish kabilardan iborat bo'ladi (6, 44-51-betlar).

Umuman olganda ushbu sohada tadqiqotlar olib borgan iqtisodchi olimlarning tashqi savdoni tartibga solish tizimini takomillashtirishga qo'shgan ulushlarini e'tirof etgan holda, shuni ta'kidlash lozimki, bu tadqiqotlarda Yaponiyada tashqi savdoni tartibga solish bo'yicha zamonaviy usullar va bu usullarning Yaponiya tashqi savdosi hajmiga, umuman iqtisodiyotiga ko'rsatayotgan ta'siri masalalari yoritib berilmagan. Bu esa ushbu maqola mavzusini dolzarbligini belgilab beradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot ishini amalga oshirishda Yaponiyada tashqi savdoni tartibga solish usullari va vositalari asosiy tadqiqot obyekti bo'lib tanlab olindi. Shuningdek, xalqaro savdoda mahsulotlarga qo'llaniladigan notarif usullar, tashqi savdoda Osiyo mamlakatlari tomonidan qo'llanilayotgan dastaklar, Yaponiyaning xalqaro savdoda mamlakatlarga qo'llanilgan notarif dastaklari yillar bo'yicha dinamik tahlil qilindi. Tadqiqotda guruhlash va qiyosiy tahlil usullaridan ham foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

So'nggi yillarda jahon mamlakatlarining xalqaro bozordagi ishtiroki va bu bozorda o'zlarining mavqelarini yanada mustahkamlashga bo'lgan intilishlari tobora keskinlashib borayotgan raqobat kurashi sharoitida ro'y bermoqda. Bu vaziyat davlatning tashqi savdo munosabatlariga aralashish miqyosi, tashqi savdoni tartibga solish darajasidan kelib chiqib, hukumatlarning tashqi savdo siyosatida qo'llaydigan proteksionistik yoki erkin savdo usullarida ham o'z aksini topmoqda.

Zamonaviy tendensiyalar shuni ko'rsatmoqdaki, tashqi savdo siyosati bu umumiy iqtisodiy siyosatning soliqlar, subsidiyalar, valyuta nazorati, import yoki eksportni to'g'ridan to'g'ri cheklashlar orqali tartibga solishni o'z ichiga olgan nisbatan mustaqil yo'nalishi hisoblanadi. Aytish o'rinliki, tashqi savdoni cheklash borasida olib borilayotgan har qanday chora-tadbirlar ko'pincha qisqa muddatli samara beradi. Uzoq davr uchun esa, bu rivojlangan davlatlar tajribasida o'z ifodasini topgan, faqat erkin savdogina iqtisodiy resurslarni yanada oqilona hamda samarali joylashtirishga imkon beradi. Garchi, erkin savdo jahon iqtisodiyoti nuqtayi nazaridan foydali bo'lishi mumkin bo'lsa-da, alohida olingan rivojlanayotgan mamlakat iqtisodiyotini har tomonlama yuksaltirish nuqtayi nazaridan bu yondashuv hamma vaqt ham o'zini oqlamaydi.

Ma'lumki, tashqi savdoni cheklash usullarining 50 dan oshiqroq turi mavjud. Ularning ayrimlari davlat g'aznasini to'ldirishga yo'naltirilgan bo'lsa, ba'zilar umuman importni cheklashga va yana boshqasi esa eksportni cheklashga yoki rag'batlantirishga yo'naltirilgan. Tashqi savdoni tartibga solishning ikkita guruh usullari – tarif va notarif usullaridan foydalaniladi. Xalqaro savdoda mamlakatlar import mahsulotlariga o'zining taqiqlarini yoki dastaklarini qo'llaydi. Umuman olganda, jahon davlatlari turli maqsadlarda 43400 dan oshiq notarif usullaridan foydalanadilar. Shulardan eng ko'p qo'llaniladiganlari savdoga texnik to'siqlar qo'yish – 21926 ta, sanitar va fitosanitar chora-tadbirlar – 15670 ta, dempingga qarshi tekshirishlarni amalga oshirish – 2084 ta, miqdoriy cheklovlar belgilash – 1108 ta, tarif darajasiga kvotalar belgilash – 1274 tani tashkil etmoqda (1-rasm).

1-rasm: Xalqaro savdoda mahsulotlarga qo'llaniladigan notarif usullar (birlik, 01.01.2022-yil holati)

Manba: <https://i-tip.wto.org/goods/Forms/ProductView> ma'lumotlari asosida tuzilgan.

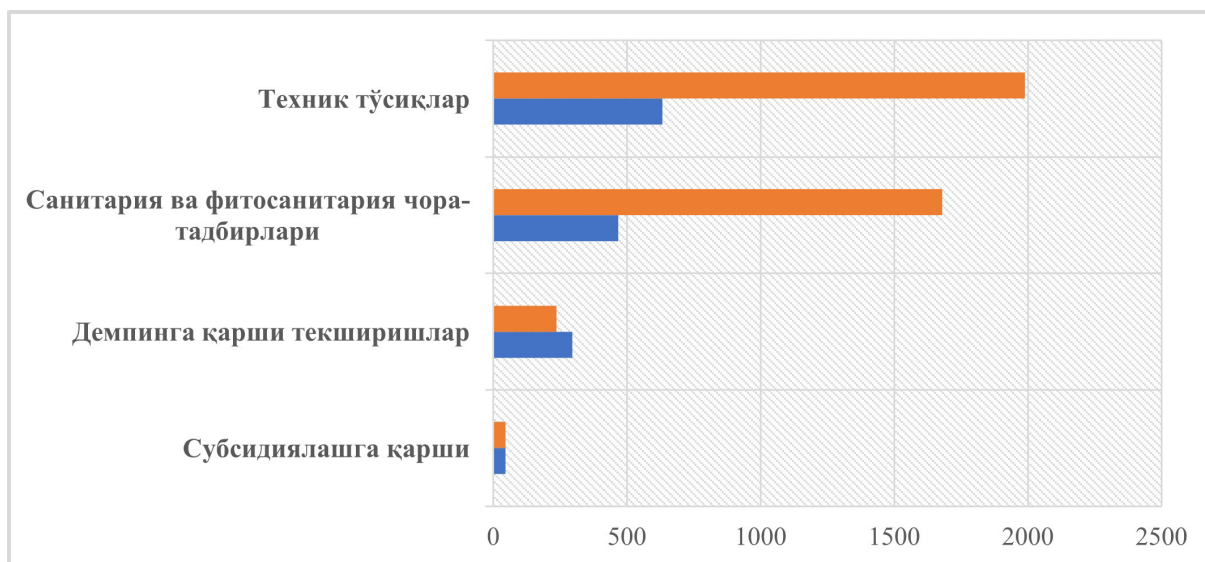
Umuman olganda xalqaro savdoda mahsulotlarga qo'llaniladigan notarif usullarning mavjudligi, har bir mamlakatning o'zining milliy ishlab chiqaruvchilarini qo'llab-quvvatlash, ularning xalqaro savdoda mahsulotlarini raqobatbardoshligini ta'minlashga olib keladi.

Mamlakatlar tashqi savdosi tovar va xizmatlar ishlab chiqarishga nisbatan jadal sur'atlar bilan rivojlangan. Bu esa dunyoning ko'pchilik mamlakatlarida eksport va import kvotalarining o'sishiga, savdoga texnik to'siqlarning ko'payib borishiga va oziq-ovqat mahsulotlarining sifati va xavfsizligi uchun yuqori darajadagi talablarni qo'ygan holda sanitar va fitosanitar chora tadbirlarning ko'p miqdorda qo'llanishiga olib keldi. Albatta, bu raqamlar bugungi kunda mamlakatlar o'zining milliy mahsulot ishlab chiqaruvchilarini himoya qilib, eksportni kuchaytirishga har tomonlama harakat qilayotganini ko'rsatadi.

Butun jahon savdo tashkilotining tashqi savdoni erkinlashtirishga qaratilgan chora-tadbirlariga qaramasdan, jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozining keyingi to'liqlari sharoitida tashkilotga a'zo mamlakatlar o'rtasida qo'llanilayotgan notarif chora-tadbirlar, jumladan, sanitar va fitosanitar chora-tadbirlar soni barqaror sur'atlar bilan o'sib bormoqda. Ma'lumotlar 2000–2022-yillarda qo'llanilgan sanitar va fitosanitar chora-tadbirlar soni 468 tadan 1681 tagacha, texnik to'siqlar soni esa 633 tadan 1989 tagacha ortganligini ko'rsatmoqda [7]. Bu davr oralig'ida subsidiyalashga qarshi chora tadbirlari miqdori sezilarli darajada o'zgarmadi. Dempingga qarshi tekshirishlar 0,8 foizga kamaygan. 2000–2022-yillarda mamlakatlarning taraqqiy etishi va insonlarni sog'lig'i va iste'moli uchun e'tiborning ortishi sanitar va fitosanitar chora-tadbirlar 3,6 martaga ko'payishiga olib keldi. Texnik to'siqlarning esa 3 marta ko'p qo'llanilayotganligini ko'rishimiz mumkin. Umuman olganda xalqaro savdoda qo'llanilgan notarif usullarning qo'llanilishi o'rtacha 0,4 foizga ko'paydi.

Osiyo mamlakatlari qo'llayotgan usullar e'tiborga molik. Masalan, 2022-yil ma'lumotlariga ko'ra, Avstraliya import mahsulotlariga 411 ta sanitarik va fitosanitarik to'siqlar, savdoga 203 ta texnik to'siqlar, 122 ta miqdoriy cheklovlar, 2 ta ta'rif kvotalari, 6 ta eksport subsidiyalariga dastaklar joriy etgan. Yaponiya 498 ta sanitarika va fitosanitarik chora-tadbirlar, 775 ta savdoga texnik to'siqlar, 57 ta maxsus to'siqlar, 42 ta miqdoriy cheklovlar, 18 ta ta'rif kvotalari mavjud. Umuman olganda, Sharq mamlakatlarida Xitoy, Yaponiya, Koreya mamlakatlarida dunyoda eng ko'p qo'llaniladigan dastaklar mavjud. Bundan ko'rinib turibdiki, Sharq mamlakatlarida dunyoda juda ko'p davlat tomonidan qo'llanilayotgan to'siqlarning mavjudligi, uning eksport salohiyati va tashqi savdosini o'sishiga olib kelayotganligini ko'rishimiz mumkin (2-rasm).

2-rasm: Xalqaro savdoda qo'llanilgan notarif usullar sonining o'zgarishi, birlik

Manba: <https://i-tip.wto.org/goods/Forms/ProductView> ma'lumotlari asosida tuzilgan.

Dunyo mamlakatlari ichida iqtisodiy jihatdan namunali tajribaga ega bo'lgan davlatlardan biri bu Yaponiya. Yaponiyaning tashqi savdo siyosatini amalga oshirish va unda davlatning faol ishtiroki Yaponiyaning o'ziga xos xususiyatidir. Davlat tashqi iqtisodiy faoliyatining deyarli barcha yo'nalishlarini o'ziga qamrab olgan va uni tartibga solib turadi, ichki va tashqi ahvolni tahlil qilishdan boshlab, tashqi iqtisodiy strategiyani ishlab chiqish, geografik va tarkibiy sohalarni muhimligini aniqlab, nazorat qilish va tartibga solishda moliyaviy rag'batlantirish uslublarini qo'llaydi.

Tashqi savdo siyosatini amalga oshirishda Yaponiya keng huquqiy normativ bazaga tayanadi. Qonuniy va huquqiy-ma'muriy tartibga solish tizimi ustuvorlik asosida namoyon bo'lib, uni «Valyutani tartibga solish to'g'risida»gi Qonun davlatning umumiy tartibga solish orqali amalga oshiradi. Bu qonunda Xalqaro Valyuta Fondi, Butunjahon Savdo tashkiloti kabi xalqaro tashkilotlarning kodeksidan asosiy tamoyillar – savdoni erkinlashtirish haqidagi xalqaro shartnomalar, erkin va har tomonlama savdo tamoyillari mavjudligi tufayli erkin deb hisoblash mumkin. Erkin tashqi iqtisodiy faoliyat prinsipidan kelib chiqib, oddiy hollarda faqat minimal darajada davlat nazoratini amalga oshiradi.

Tashqi savdo siyosati puxta o'ylangan davlat siyosati, davlatni rivojlantirishda, tashqi iqtisodiy aloqalarni asosiy ta'sirchan omillaridan biriga aylantiradi. Bu siyosat Yaponiyaning milliy manfaatlarini hisobga olgan holda jahon xo'jaligida uni yirik xalqaro iqtisodiy, ilmiy-texnikaviy va moliyaviy savdo markaziga, jahon iqtisodiyotiga qo'shilishi uning salmoqli qatnashchisiga aylantirdi. Xalqaro savdoni davlat tomonidan tartibga solinishida ma'muriy-huquqiy, iqtisodiy va norasmiy kabi bir-birini to'ldiruvchi uslublardan keng foydalaniladi (1-jadval).

1-jadval: Tashqi savdoda Osiyo mamlakatlari tomonidan qo'llanilayotgan dastaklar soni, 2022-y.

Mamlakatlar	Sanitar va fitosanitar chora-tadbirlar	Savdoga texnik to'siqlar	Maxsus to'siqlar	Miqdoriy cheklovlar	Tarif kvotalari
1	2	3	4	5	6
Avstraliya	411	203		122	2
Xitoy	1192	1179		21	10
Gonkong	40	78		103	
Hindiston	163	101		59	3
Indoneziya	114	113			2
Yaponiya	498	775	57	42	18
Koreya Respublikasi	554	798	39	92	67
Makao	19	6		10	
Malayziya	37	229			13

Manba: <https://i-tip.wto.org/goods/Forms/ProductView> ma'lumotlari asosida tuzilgan.

Dunyoning turli mamlakatlari o'z savdo siyosatlarini amalga oshirish uchun turli dastaklardan foydalanadilar. Notarif cheklashlarning o'rtacha darajasiga ko'ra, Yaponiya yuqori darajada rivojlangan mamlakat bo'lib, postindustrial davlat hisoblanadi. Avtomobil, kema, maishiy texnika, sanoat robotlari, dastgohlar ishlab chiqarish va baliq ovlash bo'yicha dunyoda yetakchi o'rinda turadi. Yaponiya dunyoning aksariyat mamlakatlari bilan tashqi savdoni yo'lga qo'ygan.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Jahon bozorida ishtirok etayotgan mamlakatlarning so'nggi yillardagi tashqi savdo siyosatida tashqi savdoni tartibga solish dastak va vositalaridan foydalanish tendensiyalari ko'zga yaqqol tashlanadi. Jahon savdosi erkinlashib borishi o'rniga deyarli barcha davlatlar an'anaviy qabul qilingan tarif va notarif usullardan tashqari boshqa turdagi dastak va vositalardan o'zlarining ichki bozorlarini himoyalash yoki tashqi bozorda faoliyat ko'rsatayotgan eksportchilarini qo'llab-quvvatlash maqsadida qo'llashga harakat qilmoqdalar. Ammo jahon savdo tashkiloti bunday proteksionistik harakatlar va urinishlarga zid o'laroq tovar, mahsulot, ish va xizmatlarning erkin harakatini ta'minlashga qaratilgan siyosatni davom ettirmoqda.

Tashqi savdoni tartibga solishda nisbatan qat'iy usul, dastak va vositalarni ko'proq Osiyo davlatlari faol qo'llayotganlari ham tahlil natijalarida ma'lum bo'ldi. Osiyo davlatlari jahon bozorida o'zlariga munosib mustahkam o'rin egallash uchun tashqi savdoni tartibga solishning milliy ishlab chiqaruvchilar manfaatlariga to'g'ri keladigan barcha usullardan foydalanishga harakat qilishmoqda. Nazariy jihatdan olib qaraganda, rivojlanishning jadal bosqichi va davrlarida Germaniya ham (19-asrning oxirlari), AQSH ham (20-asrning boshlari) tashqi savdoda keng ko'lamlı dastak va usullardan foydalanishgan. Bir qaraganda, globallashtirish va tashqi savdoning keng miqyoslarda erkinlashtirilishi yuz berayotgan so'nggi 15-20-yilda aslida rivojlangan davlatlar ham o'zaro turli usullarni qo'llab kelishmoqda.

Yaponiyaning keyingi 5-10-yilda iqtisodiyotidagi nisbiy tushkunlik hodisalari borgan sari tendensiyaga aylangandan so'ng bu davlat ham tashqi savdoda proteksionistik yondashuvlariga ko'proq murojaat eta boshladi. Biroq bizningcha, bunday tendensiyalar uzoq davr uchun davom etishi mumkin emas. Chunki rivojlangan davlatlar iqtisodiyoti mazmun – mohiyatiga ko'ra erkin bozor iqtisodiyoti bo'lganligi sababli bundan chora-tadbirlar u yoki bu iqtisodiy muammo keskinlashib ketishining oldini olish uchun qo'llaniladi.

Xulosa qilib aytish mumkinki, O'zbekiston jahon bozoriga chiqib faol tashqi savdo siyosatini amalga oshirishi uchun yuqorida ta'kidlangan usul va vositalardan imkoni boricha qayishqoq shaklda, milliy ishlab chiqaruvchilarning manfaatlaridan kelib chiqib, ularning mavqeyini yanada mustahkamlashga qaratilgan tashqi savdo siyosatini amalga oshirishi maqsadga muvofiq. Buning uchun taraqqiy etgan va rivojlanayotgan mamlakatlar tomonidan qo'llanilayotgan usul va vositalarni doimiy tahlil etish, ularning bizning sharoitlarga muvofiq keladi-

ganlarini o'zlashtirib olish lozim. Agar O'zbekiston uchun xulosa chiqaradigan bo'lsak, tashqi savdoni tartibga solishda mamlakatimizda ko'proq Janubiy Koreya, Yaponiya tomonidan bosqichma-bosqich qo'llanilayotgan vosita va dastaklarni ichki vaziyatidan kelib chiqib, shuningdek, asosiy hamkorlarimizning biz bilan amalga oshirayotgan investitsiyaviy, infratuzilmaviy loyiha va dasturlarining istiqbolidan kelib chiqib qo'llash natija beradi, deb hisoblash mumkin. Bu harakatlarning 2022-2033-yillarga mo'ljallangan o'rta muddatli, shuningdek, undan keyingi davrlar uchun ishlab chiqilgan uzoq muddatli rivojlanish dasturlariga xizmat qilishi shubhasizdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Tashqi savdo sohasida boshqaruv tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 2017-yil 13-aprelda qabul qilingan PF-5012-sonli Farmoni. lex.uz/ru/docs/-4182345
2. Соколов В.В. Тенденции развития мировой товарной торговли // Мировая экономика и международные отношения. – М.: 2011. – № 2. – С. 40-47.
3. Паньков В. Глобализация экономика. // Мировая экономика и международные отношения. – М.: 2011. – № 1. – С. 16-28.
4. Булатова А.С., Ливенцева Н.Н. Мировая экономика и международные экономические отношения: учебник. – М.: Магистр, 2010. – С. 183-188.
5. Vaxabov A.V., Tadjibayeva D.A., Xajibakiyev Sh.X. "Jahon iqtisodiyoti va xalqaro iqtisodiy munosabatlar". – T.: Baktia press, 2015. – 548 bet.
6. Иванов Н. Инновационная сфера: контуры будущего. // Мировая экономика и международные отношения. – М.: 2010. – № 5. – С. 44-51.
7. "Mamlakat tashqi iqtisodiy faoliyati samaradorligini oshirishning innovatsion jihatlari: xorij tajribasi, zamonaviy tendensiyalar, ustuvor y o'nalishlari", Respublika ilmiy-amaliy anjumani, 2017-yil 10-may, -T.: ToshDShI. – 295 b.
8. JETRO Invest Japan Report 2016, – 56 p.
9. Trade Statistics of Japan, Ministry of Finance 2016, – 256 p.
10. Trading economics.com; The World Bank Group 2016, – 182 p.
11. World Trade Statistical Review 2016. – p.94.
12. UN Comtrade. International trade statistics database 2016, – P. 63.
13. <https://i-tip.wto.org/goods/Forms/MemberView> (World Trade Organization)
14. https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/world_tariff_profiles16_e.htm (World Trade Organization)

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 2

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.